

Falles 85: entre Milans i Disney

Enguany, algú ha tractat de fer faller d'honor el colpista Milans del Bosch. La falla de la plaça del País Valencià reproduceix el castell de Disneylandia. La ciutat de València es troba, un any més, atapeïda i col·lapsada. L'estructura de la festa ha assolit unes dimensions crítiques i una significació ideològica que cal replantejar.

Hi ha qui les viu amb una intensitat quasi malaltissa. Hi ha qui s'hi acosta amb condescendència. I qui les defuig com ànima que duu el diable. Les Falles, en tot cas, col·lapsen uns dies la quotidianitat d'una gran concentració urbana de la darrerria del segle XX. I ho fan amb una contundència i una seguretats que embafen. Diuen que no ha estat sempre així, però els fallers solen negar-ho amb una dosi excessiva de crispació.

La festa, per a ells, gràcies a una metamorfosi aparentment enigmàtica, no és una manifestació col·lectiva de l'alegria cívica dels valencians: és València mateixa. Aquesta reclamació d'essència inqüestionable s'ha concentrat, a més, en un anticatalanisme substancial, que ha travessat pel mig la societat valenciana.

Fer una visita, atenta, afectuosa —potser apassionada—, a allò que hi ha al darrere (el capital humà, les dades, els debats, les manipulacions, les incògnites i les expectatives) pot constituir un exercici doblement profitós: capbussar-nos en la seua —la nostra— realitat social i oferir-ne unes claus d'interpretació que ultra-

Esther Silleras, fallera major, i Maria J. Calvete, fallera major infantil, amb el ministre Solana, el conseller Ciscar i el governador Burriel

passen la banalitat del tòpic.

360 falles més o menys costoses i boniques, 358 falles infantils i una xifra superior a les 86.000 persones directament vinculades són les dades globals de la festa a València. A més,

una xifra semblant de falles es planten en diverses localitats del País Valencià, de Benicarló a Benidorm, seguint un corrent d'expansió que no ha arrelat molt, però que s'ha fet nombrós.

Nasqueren fa tres segles

d'una celebració gremial. Se'ls suposa uns orígens remots de festa pagana del solstici. Al segle XVIII se'n plantaven set, en 1872 en foren divuit. A la darrerria del segle XIX estigueren a punt de desaparèixer. I l'any 1927 n'hi havia una seixantena. Després de la guerra, vindria el deliri, especialment en la dècada dels seixanta. Avui són, en gran mesura, un problema ciutadà de primer ordre (no menys de 700 carrers de la ciutat s'hi veuen inutilitzats).

L'estructura de la festa, gegantina a hores d'ara, parteix de la comissió fallera, nucli originari que ha perdut, ja, aquell caràcter romàntic dels inicis, en favor d'un organisme directiu destinat a garantir el finançament d'un pressupost que creix massa de pressa. Una falla mitjana, actualment, costa prop d'un milió de pessetes. Les de la secció especial oscil·len entre els tres i els sis milions. I s'hi han d'afegir les despeses corresponents a altres conceptes (traques, desfilades, activitats diverses...). Tot plegat, el pressupost mitjà és d'uns quatre o cinc milions.

S'explica, per tant, que, als fallers, els entre la síndrome del «duro». De-
diquen potser massa hores

a buscar-ne. Els mètodes són coneguts: rifes, loteria, aportacions dels fallers d'honor i del veïnat del barri. En realitat, però, les trameses de loteria contra reemborsament en són la font principal. Algunes comissions han organitzat

la resistència dels qui es dediquen a l'oposició sistemàtica davant qualsevol intent d'autocrítica o autorreflexió. I entrem de ple en els problemes de la festa.

L'Assemblea General de Presidents de Falla n'és l'òrgan més ampli de

règim, que avui, convertit en una desfilada monòtona i interminable, pesa com una llosa sobre el programa faller.

Era l'inici d'un llarg camí llarg —quaranta anys!— d'encartonament de tòpics i sedimentació de tots els tics del reaccionarisme: exaltació desmesurada de determinats elements folklòrics (la barraça, la paella, Serrano, Sorolla, Blasco Ibàñez, el Micalet i *tutti quanti*...), renúncia a qualsevol reivin-

que ens hi aturem un poc. Com explica Pere Maroto, fill de faller, i faller ell mateix des de l'any 1950, «València va perdre la guerra». El poble de València —majoritàriament republicà— la va perdre. I la postguerra convertí els casals fallers en alguns dels pocs centres on la relació ciutadana era possible. Fins l'any 1950 hi hagué un representant governatiu en les reunions de cada comissió.

Aquell públic derrotat,

/ Leopoldo Amor

Pere Maroto, secretari de la Junta Central

autèntiques oficines permanents per a aquest menester.

Als casals, tanmateix, es fan altres coses. Es parla, es sopa, es juga, o es conspira. Coses que interessin, en general, ben poc als joves, si hem de fer cas de les estadístiques i d'algunes veus autoritzades. El cens faller d'enguany inclou 20.729 homes, 17.446 dones, 23.950 xiquets i 25.207 xiquetes. Entre els 15 i els 35 anys hi ha una caiguda important de participació fallera. El fenomen preocupa Pere Maroto, secretari de la Junta Central Fallera, que es pregunta: ¿per què hi ha tan poca continuïtat entre la proporció de fallers infantils i la xifra de fallers adults?

Un estudi sociològic podria explicar-ho. La Junta Central l'ha proposat, però s'ha trobat amb

representació. La Junta Central, presidida per l'alcalde o regidor en qui delegue (en aquest cas, Enrique Real), té la funció de coordinar-ne les activitats, a la manera d'un comitè executiu. En realitat, la Junta Central funciona en la mesura que la deixen. I l'Assemblea és un gran embolic, ple de delicades i complexes relacions de força i d'influència.

La centralització de la festa té un precedent, l'any 1928, amb la creació del Comitè Central Faller. L'any 1939 naixia la Junta Central, la fallera major deixava de ser elegida per votació i la llarga ombra del franquisme començava a emparar-se de les falles i a fabricar-ne un monstre. En 1940 s'instaurava l'ofrena de flors a la Mare de Déu dels Desemparats. Un acte, perfectament ajustat a la mentalitat del

/ F. Sapena

El «paleb» o premi, el darrer objectiu faller

dicació nacional o lingüística, burla cruel dels comportaments «heterodoxos» (homosexuals, *hippies*, etcètera); atac a la modernitat (cantants, nous corrents artístics...); qüestionament sistemàtic del pluralisme polític; masclisme (evidentíssim pel que fa al tractament de la dona en els ninots, com també pel que fa a la jerarquia organitzativa de la festa. Per exemple, el reglament aprovat en 1980 preveu l'estructuració de les dones de la falla en «seccions femenines» separades).

Es tracta d'un procés que mereix, sens dubte,

sobretot els seus fills, anà creixent, assumint el «nou ordre» i dibuixant un camí de desclassament que culminaria amb la promoció social afavorida pel boom econòmic dels anys seixanta. El faller començà a sentir-se integrat i «important». El franquisme sociològic hi havia quallat plenament.

I esclataria amb virulència, precisament, en els anys successius, davant els primers símptomes de contestació. Joan Fuster fou cremat en efígie l'any 1963, després de la polèmica del seu *País Valencià*. Un article de la revista

Ajoblanco alçà una maror de xovinisme indignat l'any 1976. En plena transició política, les Falles constituïren un planter, l'organització de masses, de l'anticatalanisme. Del seu si han sorgit dos partits polítics pràcticament complets: la Unió Regional Valencianista (URV), ara ENV i ben minoritària, i la Unió Valenciana (UV), grup aglutinador de l'anticatalanisme més aparatós i feixista.

Rafael Ferraro, tresorer d'aquest partit, és president de la comissió Avinguda de l'Antic Regne-Duc de Calàbria, la falla que llançà fa dos anys la iniciativa del boicot frustrat a la cremà. És, també, una de les veus que martiritzen les orelles sensates dels assistents a les assemblees falleres, amb un discurs de contínues referències a l'exclusivisme simbòlic i ideològic.

Manuel Campillos, portaveu d'UV a les Corts valencianes, fou president de la Falla del carrer de Cura Femenia. Miguel Ramon Izquierdo, últim alcalde franquista de la ciutat i president d'UV, és un membre destacat —fa molts anys— de la falla Azcàrraga-Ferran el Catòlic. I González Lizondo, l'escandalós regidor d'aquest partit, ha tingut relació amb la falla dels Doctors (C/ Gil i Morte).

Tota Unió Valenciana és fallera. La seua àrea d'influència bàsica és l'agrupació de Russafa. Una influència —convé remarcar-ho— minoritària en el conjunt faller.

Convergent amb la d'ells, hi ha una línia protagonitzada per personatges com el dimetit Norberto Piñango, president de la Falla Convent de Jerusalem, que tractà de nomenar el colpista Milans del Bosch faller d'honor; José

V. Ballester, president de la falla de la plaça d'Arambul Sanz (Campnar), que té tot el casal decorat amb la bandera espanyola; Emili Caps (antic secretari de la JCF) i altres. En general, però, les falles —amb tots els matisos ideològics— estan per la festa. Que és on hi ha els reptes a resoldre en un futur no molt llunyà.

La descentralització n'és un dels primers. Potenciar els sectors fallers, les ofrenes per barris i el contacte de la comissió amb el veïnat i els seus problemes, en són algunes propostes. Reduir la competitivitat a uns nivells més racionals, evitant que els fallers es moguen tan directament i unívoca en persecució dels «palets», dels premis a les innombrables activitats falleres. Reduir el nombre de falles i el seu gegantisme

/ F. Sapena

Calvo Sotelo, González, Carrillo, Suárez... Els polítics com a objecte de paròdia

econòmic i ciutadà. Democratitzar-les i flexibilitzar-les... En definitiva, replantejar-les en un sentit de recuperació del seu esperit inicial, i adaptar-les alhora a l'època que vivim, seria l'objectiu.

El moviment de renova-

ció i d'obertura social de la festa va lent —massa lent—, però és necessari. Agrupacions com les del barri del Carme o les de Torrefiel han sabut iniciar un contacte amb la realitat que els envolta. Hi ha falles progressistes. Hi ha bona voluntat. D'ençà que els socialistes ostenten l'alcaldia de la ciutat, s'ha tractat de racionalitzar la festa. Però tot resulta molt complicat. Els 123 rigidíssims articles del reglament faller, sorgit del Congrés de 1980, són plens de prohibicions, sancions i normatives que dificulten enormement qualsevol iniciativa.

En l'assemblea de presidents de falla hi ha una majoria silenciosa que dona suport i vota les tímides propostes d'obertura que fa la JCF i calla, no gosa enfrontar-se al xantatge moral dels qui han acaparat la «valencianitat».

Si repassem la temàtica de les falles que es planten enguany, descobrim que no ha canviat massa. Per viuen els «marietes, les putes i els drogaaddictes», com a motius de burla; i els polítics, Hisenda, la seguretat ciutadana i els tòpics de la València idíl·lica. Hi ha, però, un conjunt de falles amb plantejaments

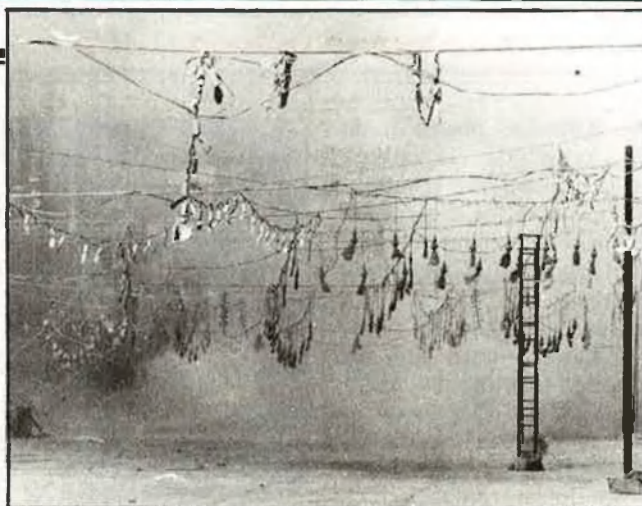
/ F. Sapena

La dona té, en les falles, un tractament masculista i esquemàtic

autocrítics sobre la festa (cas de Na Jordana), i, encara, un grapat d'anticatalanistes (14 exactament). N'hi ha alguna de sorprenent i esperançadora, com ara la d'Àngel Guimerà-Pintor Vilaprades, intitolada «Per la pau, OTAN no».

Hi ha falles que recullen (sobretot als barris obrers) algun tipus de temàtica social. N'hi ha que fan activitats culturals i mantenen un esperit jove, com la de Camí de Montcada-Jacomart, o les del Poble, a Paiporta, i la del Pouet, a Burjassot (localitat on se'n planten tres de tema anticatalanista, de títols tan curiosos com *València amunt...* o *La invasión...*)

Em comenta un faller que, per canviar les falles, s'ha de lluitar des de dins. Un escriptor de terres llunyanes contava com, atret

A la festa, a més de pólvora, li cal renovar-se

/ F. Saperas

per la llegenda turística, decidí visitar València en falles. Hi acudí amb la intenció de fer-se acompanyar pels amics del món intel·lectual de la ciutat. No en trobà cap. No li agradà la festa i se'n va tornar a casa amb una única sensació plaent: la dels focs d'artifici dibuixant lluminàries sobre la nit quasi primaveral.

Potser l'escriptor era especialment crític, potser van coincidir massa casualitats, o potser hauríem de fiar-nos un poc més d'aquestes opinions. El fet és que hi trobem tres punts clau. Un: la fugida creixent de tot un conjunt de veïns de la ciutat, espantats per l'enrenou incontrolat, la crispació tòpica i la repetició mecànica

dels motius d'inspiració de la festa. Dos: la rigidesa pública i l'esgotament estètic de les falles. I tres: l'apunt fugaç d'allò que podria ser una original i moderníssima concentració festiva.

De fet, la gran atracció fallera de visitants i curiosos (al cap i a la fi, ells no les han de suportar cada any) ve definida per les més degradades generalitzacions turístiques de les peculiaritats de l'*Espanya castissa*. La ciutat de València esdevé, a les portes de la primavera, un rebombori ensordidor del qual és expulsada qualsevol delícia o contrast del sentit. La presència de la massa, bulliciosa i passiva, sense paper en la festa, envaeix una ciutat esguitada de columnes de gent uniformada i desfilades al ritme de tambors insistentment mecànics.

EN VÍDEO PROFESSIONAL NOMÉS ELS PROFESSIONALS

SONY

procom División Productos de Comunicación.
Sony España, S.A.

Distribuidor oficial:

**VIDEO
APLI, S.A.**

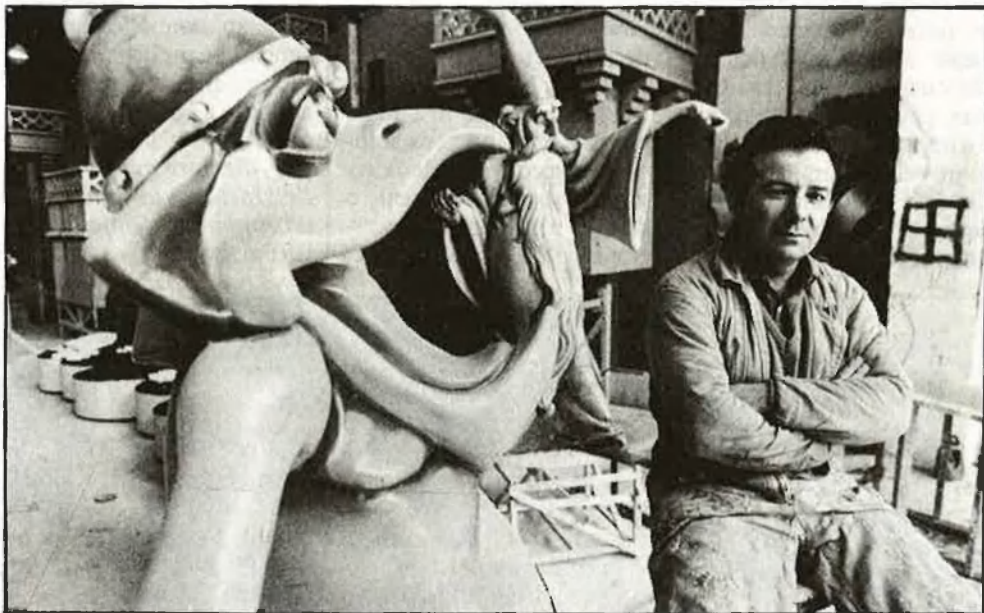
Pl. Patraix, 19 i 20 Tel. (96) 378 60 20 • 46018 VALÈNCIA

Monuments de cartó d'un barroquisme paròdic i passat, desfilades rítmiques de figures de porcellana en sèrie (no hi ha res que s'assembla més a un faller o a una fallera que un altre faller o una altra fallera), bars plens, soroll i densitat humana. Aquesta és avui la cara de la festa.

I, tanmateix, hauríem d'intentar una altra via. Hauríem d'esbossar-la, si més no. Per a fer-ho, caldria, inicialment, deixar ben clar que una festa és una condensació plural de convivència. No una farsa litúrgica de reafirmació de les essències. Una festa, les Falles, ha de flexibilitzar les estructures i permeabilitzar-les. No tancar-se als casals i repetir, any rere any, els tics que l'han marcada. Una festa ha de tenir l'instint per a salvar aquelles tradicions més genuïnes i més pròpies. I desfer-se dels ritus que s'hi han introduït en èpoques de forta repressió.

Sense l'ofrena, sense la competitivitat, sense la crispació anticatalana, inclús sense la Junta Central Fallera, les Falles existien molt abans dels quaranta, molt abans de fa quatre o cinc dies. Finalment, i possiblement amb una urgència màxima, les Falles haurien de ser capaces d'admetre la contestació. No té sentit una festa suposadament crítica que es reclame totalitàriament incontestable.

Això comportaria, és clar, la pèrdua de protagonisme de determinats factòtums del reaccionarisme, que l'han vampiritzat fins a eixugar-la. Això comportaria, també, una invitació i un repte obert a la intel·lectualitat, els joves, el progressisme i les avantguardes. Tot és, avui, una possibilitat a penes insinuada. ■

/ Carles Francesc

«No podem viure només de les falles. I, inclús, arribem a "subvencionar-les" amb les altres faenes»

Artistes fallers: «No només es cremen les falles»

Es cremen més coses. Ells mateixos. Cada any, sobretot en la Secció Especial, n'hi ha menys. I alguns demanen un gir, alguns canvis, per als quals cal el suport d'uns sectors del món de la cultura que se'n desenten, que en fugen com de la pesta.

Quarenta tallers —llogats o comprats— componen allò que a València es coneix com la Ciutat de l'Artista Faller. Tot i acostar-se la cèlebre setmana i perfilar-se ja els primers bous —falles que no s'acaben el dia i l'hora claus—, entre les naus s'escampen els vestigis d'una altra activitat, com ara un cartell a mig fer: «Quaranta habitatges, Torrent. Conselleria d'Obres Públiques».

Malgrat la febre autonòmica —només unes dècimes—, en la majoria dels tallers, enmig dels ninots, quasi només se sent parlar en castellà. Dins la ciutat, en el carrer de la Marquesa

Paterna del Campo, 23, hi ha Manuel Martín, l'artista que enguany basteix el castell de Disney, la falla de la plaça del País Valencià.

Martín rep la visita protocolària de falleres majors, corts d'honor i autoritats públiques. En la porta de la nau un membre de la Junta Central Fallera es queixa, en castellà: «Ja ho sé, que és del País, però, quan tracte de dir-ho, sempre m'ix «del Caudillo». Deu ser per tan clara homonímia.

Dins, en el mateix idioma, tres o quatre nenes de la Cort de la fallera major hi insisteixen. ¿Aquesta és la del Caudillo? Sí, la del País Valencià, respon l'artista. Més ninots. I un

altre rogle de falleres. «¿Com és que el teu vestit brilla tant?» «És que jo el llave amb Bermel». Uns xiquets els pregunten: «Eixireu en l'Un, dos tres? «Ah, i tant». «Osti, tu, quina xamba».

Mentrestant, Joan Lerma firma autògrafs a unes estudiantes. I la premsa brega per immortalitzar el moment. L'alcalde de València i el governador civil se'n separen, discrets i riallers. Han començat les falles.

Pregunta.-A nivell laboral, els artistes funcionen mitjançant un contracte, cada any, amb la comissió que us encarrega la falla.

Resposta.-El gran problema que tenim és que, en aquests moments,